

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Йонка Петрова Първанова

на дисертационен труд на тема:

„Функции на мониторинга в процеса на децентрализация на училищното образование”

Докторант: Румяна Годорова Гьорева

Научен ръководител: проф. д.п.н. Ваня Георгиева

1. Данни за докторанта

Румяна Гьорева завършва своето висше образование през 1985 г. в професионално направление Химия, с придобита професионална квалификация „Учител по химия“ и втора специалност – Физика в ПУ „П. Хилендарски“, гр. Пловдив. През 2014 г. придобива магистърска степен по Образователен мениджмънт в СУ „Св. Климент Охридски“. Професионалният опит на докторантката показва траен интерес и развиваща се кариера в образователната сфера, като тя работи като учител през периода 1986 до 1998, а от 2002 до 2006 г. заема пост помощник-директор. Интересът ѝ към управленската и контролната дейност я отвежда в РУО – Перник, където заема длъжността началник отдел „Инспектиране и организационно-методическа дейност“ от 2006 о 2014 г. В периода 2014-2015 година Румяна Гьорева поема поста на заместник-кмет с ресор образование, култура, младежки дейности и духовно развитие, а от 2015 г. до момента е заместник-председател на Общински съвет – Перник.

2. Актуалност на дисертационния труд

Въпросите, свързани с децентрализацията в управлението на училищното образование у нас поставят редица проблеми и предизвикателства пред самата система и пред нейните основни структурни звена – училищата. Едно от ключовите предизвикателства в тази сфера е

именно осигуряването на качеството чрез цялостна система за наблюдение и анализ на дейността на училищните организации, която да е базирана на реално измерими и наблюдаеми параметри. Мониторингът като специфичен форма за надзор и контрол в образователните институции е особено важен в контекста на новите законови и подзаконови механизми за управление на качеството. В този контекст, проблематиката, разглеждана в представения дисертационен труд е особено актуална, а професионалният опит на докторантката несъмнено я е насочил към едно от „най-болните“ места в системата на училищното образование.

3. Методология на изследването.

Методологията на изследването е адекватно представена и обоснована. Обектът, предметът и целта на изследването са ясни, непротиворечиви и логически обвързани. Поставените изследователски задачи операционализират целта и подпомагат нейното постигане. Представени са три изследователски хипотези, които са насочени към емпиричното изследване и са свързани с желанието на докторантката да обоснове значимостта и приложимостта на модела за мониторинг, който се разработва в рамките на изследването и чието разработване се явява и основна цел на цялостния дисертационен труд. Изследователските методи, обосновани в края на увода са адекватни и подходящи за реализиране на изследователските задачи. Емпиричното проучване търси отговор на значими въпроси, свързани с ролята и мястото на мониторинга и със обосноваване и валидиране на предложения модел за мониторинг на училищата. Използваните количествени и качествени методи за събиране на емпирични данни - анкетно проучване и фокус-групи - осигуряват надеждност на данните и дават възможност да се обхване в пълнота изследвания въпрос. Особено добро впечатление прави адекватния подбор на статистико-математически методи за обработка и анализ на получените

емпирични данни. Количественият и качественият анализ са добре систематизирани и служат като основа за изводите и препоръките.

4. Характеристика на дисертационния труд.

Дисертационният труд е в обем от 203 стр., от които 192 стр. изложение. Към труда са приложени 27 приложения, чийто обем не може да бъде преценен поради липса на номерация на страниците. Библиографската справка включва 181 литературни източника, от които 45 – на латиница. Използваната литература е съвременна и адекватна на изследвания проблем.

Дисертацията е структурирана в увод, три глави и заключение.

В **увода** пълноценно е представена актуалността на изследваната проблематика и основните мотиви, провокирали интереса на докторантката към въпросите за мониторинга на училището в условията на децентрализацията на училищното образование. Изяснени са обекта, предмета, целта и задачите на изследването и са поставени основните изследователски хипотези. Посочени са етапите и методите на изследване

Първа глава разглежда въпросите за децентрализацията на системата на училищното образование и основните законодателни промени, които са приоритетни в нейния контекст. В пълнота и дълбочина е разгледано понятието децентрализация в теоретичен и в практико-приложен аспект. Докторантката умело е систематизирала информация от разнообразни български и чуждестранни източници и е обособила логически статута на децентрализацията като процес в публичното управление и в образователните системи, в частност. Децентрализацията на училищното образование в България е представена и в исторически план, преди да се анализират неговите проявления към настоящия момент, а краткото, но точно описание на децентрализацията на образователните системи в Европейския съюз допринася за формиране на цялостно и пълноценно разбиране за децентрализацията в училищното образование по принцип.

Особено добро впечатление прави анализът на училищната автономност като пряко следствие от процесите на децентрализацията в училищното образование. Разгледани са функциите и ролите на основните управленски субекти в съвременното българско училище в контекста на неговата автономност и в съответствие с новата нормативна уредба – Закона за предучилищното и училищното образование. Докторантката умело обосновава своите заключения за състоянието на училищното управление и на училищното образование, повечето от които, за съжаление, не са особено обнадеждаващи, но са напълно точно.

Втора глава на дисертацията е посветена на управленската технология за мониторинг. В пълнота са представени същността и принципите на мониторинга, както и неговите задачи. Особено място е отделено на мониторинга като съвременна технология за контрол на качеството на образование в училище, необходима не само с оглед установяване нивото на постигане на заложените цели, но и подпомагане и насърчаване на „организациите за усъвършенстване на дейността им“ (с. 58). Представени са основните функции на мониторинга, както и някои национални и международни практики за мониторинг. Интерес представлява проведеното проучване сред директори, експерти, учители и родители от област Перник и страната относно някои ключови въпроса, а именно – предоставянето на по-голяма автономия на училищните институции, създаването на партиципативни органи на управление в училището, предпочитаните форми на контрол и отчетност и др., което разкрива, че е налице ниско ниво на удовлетвореност от образователните услуги в съвременното българско училище, училищната автономия се приема по-скоро положително, но създаването на партиципативни органи на управление в училището се вижда по-скоро като проблем, отколкото като възможност за подобряване на качеството.

Разработеният от докторантката концептуален модел за мониторинг в училищата представлява съществен принос в развитието на контролните процеси в училищното образование. Неговите елементи и принципи на функциониране дават възможност мониторинга да се постави на една научна основа и да се развива така, че да осигури пълноценна информация за функционирането на училището и за възможните пътища за подобряване на неговата дейност. Особено ценно е създаването на инструментариум за провеждане на мониторинг посредством карта на направленията, критериите, показателите и индикаторите за наблюдение и съответните доказателства, параметри за оценка при вътрешен мониторинг, въпросници за проучване на мнението на родителите и учениците (съобразно тяхната възраст), които имат практическо приложение и могат да улеснят училищата в реализирането на мониторинговата дейност на вътрешно ниво, а външните организации – в осъществяването на външен мониторинг на училището. Подбраните направления, критерии, показатели и индикатори за осъществяване на мониторинга обхващат дейността на училището в цялостност и дават възможност тя да се анализира комплексно, а не „на парче“.

В трета глава на дисертационния труд са представени резултатите от емпиричното изследване на приложимостта на концептуалния модел за мониторинг. Чрез съчетанието на анкетно проучване и фокус-групи докторантката обосновава и защитава успешно предложения от нея модел и възможностите за неговата интеграция в практико-приложен план. Изследователската извадка включва директори, учители, експерти от РИО и от МОН и научни работници и е адекватно формирана за нуждите на изследването. Чрез фокус групи е проучено в дълбочина мнението на учители, директори и родители, което дава възможност за допълване на количественото изследване и за адекватен и аргументиран анализ и обобщение на получените данни. Подбраните статистико-математически методи са изключително добре обосновани и дават възможност за

разкриване на тенденции и корелации в емпиричните данни, които имат пряко отношение към поставените изследователски въпроси и към изследователските хипотези, заложили в увода на дисертационния труд. Представеният подробен анализ на емпиричните данни потвърждава хипотезата, че подбраните направления, критерии, показатели и индикатори за мониторинг са значими и приложими в съвременното българско училище, което се потвърждава в голяма степен и от проучването сред фокус-групите и не се очертават различия в мненията в зависимост от пола, възрастта и трудовия стаж на респондентите. Прави интерес, че между отделните категории изследвани лица съществуват различия в мненията, което се потвърждава и от проведените фокус-групи.

Направените от докторантката изводи и препоръки в следствие на проведеното емпирично изследване ясно очертават ключови насоки за развитието на системата на училищното образование по отношение на мониторинга на училищата.

В **заключението** на дисертацията докторантката демонстрира отлични умения за анализ, обобщение и извеждане на значими препоръки и изводи, базирани на цялостното теоретико-емпирично проучване. Несъмнено, предложението от нея концептуален модел за мониторинг на училищата има своята значимост и приложимост в съвременните български условия, особено в контекста на децентрализацията на училищната система и на очакванията на обществото и на всички заинтересовани страни за повишаване на качеството на образование.

Представеният автореферат съответства на изискванията и отразява пълноценно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

5. Научни приноси

Приемам посочените научни приноси и съм напълно съгласна с тях. В допълнение мога да добавя следното:

- Анализът на децентрализацията в системата на училищно образование е особено ценен с това, че провокира интереса и насочва вниманието към ключови въпроси от образователната система, които, към момента, като че ли се разглеждат и интерпретират повече в полето на публичната администрация. Настоящият труд е един чудесен образец на възможностите на специалисти в полето на педагогиката, с богат практически опит, да допринесат за разбирането на децентрализацията и на нейните форми и значение в образователната система по начин, който да осигури прилагането на мултидисциплинарен подход и да направи гледната точка на специалистите-педагози „чуваема“ и значима що се отнася до планирането, структурирането и управлението на образователната система.
- Разработеният инструментариум за осъществяване на мониторинга има висока теоретична и практико-приложна стойност, което се доказва и от проведената емпирична оценка на неговата значимост и приложимост. Този инструментариум и концептуалният модел за мониторинг на училището би следвало да бъде популяризиран и да подкрепи усилията на училищата в търсене на пътища за анализ на качеството и за подобряване на дейността.
- Особен принос на дисертационния труд е насочването на фокуса на изследвателя към мнението и участието на родителите и на учениците в процесите на мониторинга, без които не би могло да се постигне удовлетвореност от качеството на образователните услуги и чието място и роля в училищното образование тепърва предстои да се засили.

6. Бележки и препоръки и въпроси.

Към дисертационния труд могат да се отправят някои бележки и препоръки:

- Формулираната **теза** на изследването би могла да се прецизира така, че да е насочена по-точно към основната изследователска цел. Сегашната ѝ формулировка, а именно, че: „...приема съществуването на корелация между мониторинга в училищните институции, които функционират в условия на децентрализация и ефективното им управление“, оставя у четящия очакването за разкриване на такава връзка, докато представеното емпирично изследване показва по-скоро значимостта и приложимостта на мониториговия модел;
- При анализа на емпиричните данни би било по-удачно представянето на резултатите (таблично, графично) и тяхната интерпретация да бъде чрез представяне на конкретната променлива (направление, критерий, показател, индикатор), а не чрез „Въпрос №...“) тъй като това затруднява разбирането на текста и не дава точна информация на четящия.
- Бих искала да препоръчам на докторантката при последващи изследвания, да задълбочи качествена интерпретация на емпиричните данни в тяхната комплексна взаимовръзка, а именно – освен чисто числовите данни и тяхното значение, да се потърси релацията между отделните параметри на изследването така, че да се очертае цялостна картина. В контекста на конкретния дисертационен труд, би било интересно да се види мнението на изследователя за това защо дадени критерии, показатели и индикатори имат по-високи или по-ниски стойности на значимост за отделни групи лица, например.

Бих искала да задам следните въпроси:

- Забелязва се тенденция приложимостта на избраните направления, критерии, показатели и индикатори за мониторинг да се оценява малко по-ниско от респондентите, отколкото тяхната значимост. На какво, според докторантката, би могло да се дължи това?
- Кои критерии и показатели изпъкват като „най-значими“ според мнението на респондентите и кои – като „най-приложими“ и имали разминаване между тях? Ако да – на какво би могло да се дължи това?
- Базирайки се на опита си в местната власт, счита ли докторантката, че предложения концептуален модел за мониторинг на училищата би могъл да се интегрира в работата на общините с цел наблюдение, анализ и подобряване на училищната мрежа и засилване ролята на местната власт в управлението на училищното образование?

8. Преценка на публикациите:

Докторантката е представила 10 публикации по темата на дисертационния труд, които представят неговите съдържателни елементи и дори ги доразвиват в определени аспекти и насоки. От представените публикации една статия и една студия са на чужд език, а общо 6 от публикациите са доклади на научно-практически конференции.

9. Заключение

В заключение мога да обобщя, че представения за рецензиране дисертационен труд на тема „Функции на мониторинга в процеса на децентрализация на училищното образование“ отговаря на изискванията за подобен тип научна разработка. Трудът е разработен компетентно, а докторантката демонстрира високи умения за теоретико-емпирично изследване, анализ и обобщени, на базата на които достига до значими изводи по изследваната проблематика. Ето защо препоръчвам на членовете

на уважаемото жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Румяна Тодорова Гьорева в област на висшето образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието, научна специалност „Управление на образованието“.

РЕЦЕНЗЕНТ:

25.05.2017 г.

(доц. д-р Йонка Петрова Първанова)